

## РОЗДІЛ 1. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ СУЧАСНОЇ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

УДК 373.3.091.33:783.7

Майба О. К.

### **АКСІОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ВОКАЛЬНО-ХОРОВОГО МИСТЕЦТВА**

*У статті проаналізовано аксіологічний підхід до формування творчої активності дітей старшого дошкільного віку засобами вокально-хорового мистецтва. Окреслено особливості використання аксіологічного підходу у процесі вокально-хорового навчання. Доводиться, що вокально-хорове мистецтво є суттєвою складовою духовного розвитку творчої особистості дошкільника. Визначено сутність та значення аксіологічного підходу, що дозволяє спрямовувати вокально-хорове навчання дітей старшого дошкільного віку як засіб формування їх духовних цінностей. Саме аксіологічний підхід дозволяє спрямовувати навчання дітей старшого дошкільного віку на формування системи ціннісних орієнтацій, відповідних гуманістичній парадигмі освітнього процесу і адекватних потребам сьогодення.*

**Ключові слова:** аксіологічний підхід, діти старшого дошкільного віку, вокально-хорове мистецтво.

У сучасній науці все частіше порушуються питання формування творчої особистості. Проблема формування творчої особистості у нашій країні сьогодні, як ніколи, актуальна. Особливо, якщо йдеться про дошкільний вік, коли формується духовно-моральна основа майбутнього громадянина нашої держави.

Метою сучасної освіти має бути не лише залучення дитини до наукових і культурних досягнень людства, а і одночасне формування високодуховної, вільної і відповідальної особистості. Індивідуальність творчої особистості полягає у тих духовних цінностях, які формуються у ранньому дитинстві. Отже, мета формування творчої особистості у дітей старшого дошкільного віку, полягає в тому, щоб діти будували свою діяльність (вчинки, дії, поведінку) і в сьогоденні, і в майбутньому за законами добра, честі, людяності.

Вивчення проблеми формування творчої особистості у дошкільнят передбачає з'ясування історії її становлення у сфері наукового знання, висвітлення методологічних підходів до вивчення та визначення сутності й змістового наповнення. У зв'язку з цим, надзвичайно важливим є аксіологічний підхід, що спрямовує молоде покоління на формування творчої особистості засобами вокально-хорового мистецтва. Аксіологічний підхід дає змогу висунути дослідницький регулятивне – ціннісне ставлення людини до багатомірного світу, до інших людей як духовно-моральне ставлення, яке звеличує особистість [2].

Загальні питання аксіологічного підходу та особливості його реалізації для різних освітніх рівнів навчання досліджували: В. Андрущенко, Р. Арцишевський, І. Бех, М. Бурда, Т. Бутківська, Н. Вірченко В. Галузинський, С. Гончаренко, М. Євтух, І. Зязюн, С. Клепко, І. Козловська, В. Кремень, Є. Лодатко, В. Лозова, Ю. Мальований. В. Молодиченко, М. Марчук, В. Огнев'юк, М. Попович, С. Раков, О. Савченко, С. Сисоєва, З. Слепкань, О. Сухомлинська, Н. Ткачова та інші науковці; наукові дослідження з питань духовності особистості присвячені праці С. Анісімова, Л. Виготського, О. Вишневського, В. Григорчук, І. Кучинської, Н. Маслової, В. Медушевського, О. Олексюк, Н. Под'якова, Е. Помиткіна, І. Сіданіч, О. Сухомлинської, Л. Хлебнікової, Г. Шевченко та ін., загальнопедагогічні та психологічні аспекти цього феномена розкриті в працях Л. Божович, В. Давидова, А. Запорожця, О. Ростовського, О. Рудницької, Б. Теплової, Г. Тарасова та ін.; проблема вокально-хорового навчання дітей дошкільного віку висвітлена в наукових працях О. Апраксіної, А. Менабені, Ю. Юцевич, Л. Гавриленко, І. Гадалової, Г. Стулової, Д. Огороднова та ін.

Переважна більшість дослідників погоджується з думкою, що формування творчості людини здебільшого розглядається як інтегративна якість особистості, яка проявляється у моральній поведінці, у естетичному ставленні до навколишнього світу, у прагненні до пізнання предметів та явищ дійсності, у потребі само здійснення, звернення людини до вищих цінностей, самовдосконалення, наближення до ідеалу.

*Мета статті* – проаналізувати, розкрити сутність і значення аксіологічного підходу в формуванні творчої особистості дітей старшого дошкільного віку засобами вокально-хорового мистецтва.

Одним із актуальних методологічних підходів в сучасних умовах функціонування нової української школи, є аксіологічний, зміст якого полягає у спрямованості навчання на формування в учнів системи ціннісних орієнтацій, відповідних гуманістичній парадигмі освітнього процесу. Перехід до інформаційного суспільства спричинює помітну трансформацію цінностей, тобто усього того, що має позитивне значення для людини, групи людей, суспільства. Зростає значення інформаційних і матеріальних цінностей над іншими. І. Бех відзначає, що «виховання на основі цінностей – це провідний шлях формування самої особистості і її духовного світу, у зв'язку з чим піднімається питання не лише про ціннісне виховання, а й ціннісне навчання, що має своїм кінцевим результатом не знання, а формування аксіологічного світогляду, який оперує ціннісними категоріями» [1, с. 124].

Тому особливого значення проблема формування творчості набуває в ранньому дитинстві, коли пробуджується інтерес до свого внутрішнього світу, що виявляється в самопоглибленні, розмірковуванні над власними переживаннями, думками [5]. Відповідно виникає завдання цілісної організації освітнього простору, у якому б дитина знайшла відповідну педагогічну підтримку в навчальному процесі становлення та розвитку духовного світу.

Філософія розглядає аксіологію як науку про цінності, зокрема про цінності освіти, в яких представлено систем у значень, принципів, норм, канонів, ідеалів, що регулюють взаємодію в освітній сфері і й формують компонент відносин у структурі особистості [8]. Ми схилиємось до думки науковців, що сучасна аксіологія виходить з того, що поняття «цінність» визначається як символ ядра особистості, світоглядної основи усіх сфер життєдіяльності людини; сенсу всього життя; рис дійсної чи уявної реальності, які прагнуть втілити в життя, основ підсвідомості, мотивів, намірів та вчинків індивіда; перспективних стратегічних життєвих цілей, завдань; головного чинника, що визначає моральні засади та принципи поведінки індивіда, етносу, суспільства; Віри, Надії, Любові; праці, молитви, творчості; служіння Богові й Україні; покаяння, стягання благодаті Духа Святого, прагнення до святості, Добра, Краси, богопізнання, істинної віри, космічної цілісної свідомості; дотримання десяти заповідей Бога та дев'яти заповідей блаженства.

Цінності є системою ідеалів, фундаментальних понять і цілей, якими живе особистість, суспільство в цілому. Цінності втілюються в різних формах культури (філософія, мова, література, мистецтво, релігія, звичаї, обряди, народна символіка тощо) [4, с. 850].

На всіх етапах розвитку українського суспільства встановлено, що вокально-хорове мистецтво було суттєвою складовою духовного розвитку особистості. Не можна обминути феномен української вокально-хорової культури, яка веде свій відлік з тих часів, коли хорова творчість і виконавство існували в синкретичній єдності. Відомий український хорознавець Анатолій Лашенко пише: «Вокально-хоровий спів на Україні завжди посідав важливе місце у формуванні духовного світу людини – завдяки своїй демократичності й доступності, ефективності естетичного впливу, зумовленого глибокою змістовністю і національною самобутністю» [7, с. 171].

Одним з базових методологічних підходів до формування творчої особистості у дітей старшого дошкільного віку є аксіологічний підхід. Він розглядається в якості одного з провідних підходів в контексті гуманістичної педагогіки і психології, так як він визначає кожного учасника освітнього процесу активним ціннісно-мотивованим суб'єктом діяльності, дозволяє виховувати суб'єкт-суб'єктні відносини і створити сприятливий психологічний

клімат. В. Шарко відзначає, що «важливу роль у ціннісному ставленні людини до дійсності відіграють її емоційні переживання, пристрасті.

Саме з емоційного ставлення виникає відчуття значущості явищ, суб'єктивне цінування їх. У свою чергу цінності надають емоціям глибини, значущості, перетворюючи їх у глибокі й стійкі почуття. Об'єднані в єдиний комплекс потреби, інтереси й емоційні переживання утворюють єдиний феномен цінності» [9]. Сутність аксіологічного підходу (В. Сластьонін, Н. Нікандров, В. Дряпіка, О. Рудницька, О. Олексюк, Н. Свещинська та ін.) полягає в спрямованості навчально-виховного процесу на гуманістичний розвиток особистості як мета, суб'єкт, результат і головний критерій її ефективності.

Аксіологічний підхід у формуванні творчої особистості дітей старшого дошкільного віку передбачає передусім виховання гуманістичного типу особистості дитини, якій притаманні духовні ідеали Істини, Добра, Краси й Любові. Краса у будь-якому прояві завжди приваблює дітей і сприяє розвитку переживання краси, формує естетичні почуття і здатність реалізувати засобами вокально-хорового мистецтва.

Найважливішим критерієм означеного феномена стають не тільки набуті вокально-хорові знання і навички, але і усвідомлення й сприйняття кожною дитиною гуманістичних ідеалів, емоційне прагнення до творчого самовираження і самореалізації особистості, розвитку музикальних здібностей та постійного самовдосконалення.

Розвиток творчої особистості у старшому дошкільному віці супроводжується обґрунтуванням мети, змісту і специфікою діяльності. Слід зазначити, що дошкільний навчальний заклад — заклад освіти дітей від двох місяців до шести (семи) років, який здійснює догляд, оздоровлення, виховання і навчання дітей. Основним завданням дошкільного освітнього закладу є реалізація права дитини на здобуття дошкільної освіти, її фізичний, розумовий і духовний розвиток, соціальна адаптація, готовність продовжувати освіту. Вокально-хорове мистецтво як різновид естетичної та емоційної активності, що постає в якості вищої цінності, залучити до якого і зрозуміти яке, без творчої уяви, надто складно.

З цього приводу О. Вишневський зазначає: «У нашій виховній традиції могутнім засобом естетичного виховання завжди був вокально-хоровий спів...» [2, с. 306]. Тому аксіологічний підхід до сприйняття вокально-хорового мистецтва, самостійна творча діяльність повинні бути присутніми у всіх елементах музичних занять та інших форм музичної діяльності дошкільників.

Музичний керівник повинен постійно пам'ятати, що змістом музикальних занять є емоції, настрої і почуття дитини (за Б. М. Тепловим). Наприклад: ритміка та основи хореографії, музично-дидактичні ігри, вокально-хоровий спів, гра на музичних інструментах. Така діяльність дітей у процесі осягнення естетичних цінностей музичного мистецтва задовольняє їх бажання діяти самостійно, активно спонукає до творчої активності. А.Шевчук у своїх дослідженнях доводить, що використання музично-ритмічних рухів під час хорового співу, розвиває емоційну сферу у дитині [10].

Саме у процесі вокально-хорової діяльності можна переживати певні почуття, настрої, драматургію їх розвитку, а не конкретні предмети чи явища. Відповідно, у дітей дошкільного віку розвивається уява, мислення, комунікативні навички, вміння розуміти іншого тощо.

З позиції нашого дослідження зміст процесу формування творчої особистості у дітей старшого дошкільного віку засобом вокально-хорового мистецтва конкретизується через адекватні завдання, які відображають основні напрями виховного впливу на особистість дитини. Йдеться про те, що у навчальному процесі педагогічні зусилля і дії музичних керівників мають бути спрямовані на розвиток духовних потреб і мотивів поведінки, формування етичних знань і виховання етичних почуттів, вироблення відповідних умінь, навичок і звичок, а також зміцнення вольових якостей.

Цілеспрямоване формування творчої особистості здійснюється в організованій дорослими творчої діяльності та спілкуванні, де виявляється пізнавальна активність та емоційність особистості дошкільника і формуються його моральні потреби і мотиви поведінки. Дитина дошкільного віку у процесі своєї діяльності активно діє і відкриває щось нове для себе, пізнає довкілля, водночас спостереження та аналіз вихователем творчих

проявів дитини виявляються багатим матеріалом для вивчення відчуття її духовного, фізичного, психічного станів та внутрішнього світу.

У висновках доцільно зазначити, що формування творчої особистості в дітей старшого дошкільного віку – це складний психологічний процес, у результаті якого у дошкільника формується пізнавальна активність, яка спрямована не тільки на пізнання окремого предмета чи явища, а й на розпізнання його устрою, причини, мети, призначення, способу використання й таке інше.

Пізнавальний інтерес є важливою складовою пізнавальної активності, який зростає у процесі накопичення дитиною досвіду пізнавальної діяльності, що також виявляється у творчості дошкільника. Формування творчої особистості дошкільнят засобами вокально-хорового мистецтва ми розглядаємо через вивчення вокально-хорових творів, які несуть загальнолюдські, національні, сімейні та громадянські цінності. Адже, процес вокально-хорового навчання поступово підводить дітей старшого дошкільного віку до прийняття більш високої системи цінностей.

Таким чином, основним завданням аксіологічного підходу до вокально-хорового розвитку дітей старшого дошкільного віку є формування у них таких духовних цінностей, як любов, милосердя, інтерес до пізнання невідомого, прагнення до національних пісенних традицій і культури тощо; любов до співацького мистецтва; справедливість, чесність, доброта, відповідальність, співчуття, взаємодопомога, життєрадісність, свобода, людяність тощо. Визначення сутності та значенні аксіологічний підходу, спрямованого на формування творчої особистості дітей старшого дошкільного віку засобами вокально-хорового мистецтва, дозволяє розглядати його - як ціннісне усвідомлення естетичних, життєвих ідеалів, як досвід поколінь в усвідомленні добра і зла, як засіб формування духовних цінностей.

### Література

1. Бех І. Д. Виховання особистості : Сходження до духовності : наук. видання / І. Д. Бех. – Київ : Либідь, 2006. – 272 с.
2. Вишневецький О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки : навч. посіб. / О. Вишневецький, В. Л. Омеляненко. – вид .3-є, доп. – К. : Знання, 2008. – 566 с.
3. Дряпіка В.І. Теорія і практика формування ціннісних орієнтацій педагога-музиканта : навч. посібі В.І. Дряпіка. – К. ; Кіровоград; Ужгород: Ліра, 2000. –228 с.
4. Енциклопедичний словник символів культури України / за заг. ред. В. П. Коцура, О. І. Потапенка, В. В. Куйбіди. – 5-е вид. – Корсунь-Шевченківський : ФОП Гавришенко В. М., 2015. – 912 с.
5. Костюк Г. С. Предмет вікової психології, її історія і методи. / Г. С.Костюк // Вікова психологія. – Київ : Рад. школа, 1976. – С. 172.
6. Николина, В.В. Теоретические основы формирования эмоционально-ценностного отношения учащихся к природе в процессе обучения географии: автореф. дис... д-ра пед. наук. – СПб., 1999. – С. 15-17.
7. Лашенко А. П. Хоровая культура: аспекты изучения и развития / А.П. Лашенко. – Київ : Музична Україна, 1989. – 136 с.
8. Пелех Ю.В. Теоретико-методичні засади ціннісно-сислової готовності майбутнього педагога до професійної діяльності: автореф. дис... д-ра пед. наук / Ю. В. Пелех. – Київ : Б. в., 2010 . – 36 с.
9. Шарко В. Д. Нові технології навчання : посіб. для вчителів і студентів. – Херсон: Айлант, 2000. – 92 с.
10. Шевчук А. С. Розвиток дошкільнят у музично-руховій діяльності / А. С. Шевчук // Навчально-методичне забезпечення до програми «Дитина», – Київ : Шкільний світ. Вид-ць Л. Галіцина, 2006. – 128 с.

*Mayba O.K. Axiologichesky aspect in formation of the personality of children of the senior preschool age by means of vocal-choral art. The article analyzes the axiological approach in the formation of a creative personality in children of the senior preschool age by means of*

*vocal-choral art. It turns out that vocal and choral art is an essential component of the spiritual development of a child's preschooler's creative personality. The content of the process of formation of a creative person in older preschoolers by means of vocal-choral art is specified through adequate tasks, which reflect the main directions of educational influence on the personality of the child. It is the axiological approach that focuses on the training of the formation of value orientation systems for children of preschool age, corresponding to the humanistic paradigm of the educational process and adequate to the needs of the present.*

*We consider the formation of the creative personality of preschoolers by means of vocal-choral art through the study of vocal and choral works that carry universal, national, family and civil values. After all, the process of vocal-choral education gradually brings children of the senior preschool age to a higher value system.*

*Thus, the main task of the axiological approach of the children of the senior preschool age by means of vocal and choral art is the formation of spiritual values such as love, mercy, interest in the knowledge of the unknown, aspiration to the national song traditions and culture, etc.; justice, honesty, kindness, responsibility, compassion, mutual help, cheerfulness, freedom, humanity, etc.*

*In determining the essence and meaning of the axiological approach, aimed at forming the creative personality of children of the senior preschool age by means of vocal and choral art, it is possible to consider as a valuable awareness of aesthetic, vital ideals as an experience of generations in the realization of good and evil as a means of forming spiritual values.*

**Keywords:** *axiological approach, children of the senior preschool age, vocal and choral art.*

УДК 378.011.5:81

Строгаль Т. Ю.

## **МУЗИЧНА ТЕРАПІЯ В УКРАЇНСЬКОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ: ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ СТАНОВЛЕННЯ**

*Стаття присвячена проблемі становлення музичної терапії в українському освітньому просторі, виокремлено ряд представників та окреслено перспективи її розвитку, запропоновані засоби які полегшують експресію емоцій.*

**Ключові слова:** *музична терапія, освітній простір, психокультура.*

Сучасна освітня система України спрямована на формування гармонійно розвиненої, високоморальної, духовної особистості, навчання та розвиток якої відбувається з використанням здоров'язберігаючих технологій. Особливо актуальною дана проблема постає саме в освітньому просторі, оскільки він охоплює значну частину населення країни різного культурного рівня, матеріального статусу, вікової категорії. В сучасних школах збільшується чисельність важких, проблемних, «пограничних» дітей. Цьому сприяє і ситуація в країні, що склалася за останні роки, і світові тенденції занепаду естетичних ідеалів, моральних норм. Зростання нервово-психічного навантаження, яке з'являється в процесі навчання, труднощі у спілкуванні (через засилля соціальних мереж), призводять до розбалансування фізичного та психічного стану особистості. Цей стан впливає не лише на якість навчання, а й на загальний стан здоров'я суб'єктів освітнього процесу. Тому в сучасній школі виникає потреба в оволодінні не лише інтелектуальними навичками, а й вмінням протистояти психологічному тиску, стресу, перенавантаженням, – володіти психокультурою, вмінням протидіяти стресам та відновлюватись після них.

Вирішення цих завдань можливе за умови впровадження музичної терапії в освітній простір, передумовою якого є підготовка висококваліфікованих педагогічних кадрів та розробки навчальних програм. Перші напрацювання на території України в освітній галузі вже з'являються.

Протягом останніх десятиріч у багатьох країнах світу музика стала активно запроваджуватись у навчально-виховний процес з метою стимулювання навчально-пізнавальної та інтелектуальної діяльності, підвищення працездатності, збагачення